

Lukács látható hangja

avagy: adalék egy pártviszonyhoz

Elképzelhető-e tévészerűlenebb megoldás a képernyőn, mint amikor két ember egy szó nélkül hosszú percekig át hallgat egy magnófelvételt? Ez valóban „hadüzenet” a mozgókép írott és íratlan szabályainak. *Ember Judit* nagyívú és nagy figyelmet érdemlő *Menedékjog* című filmjében a feszült beszélgetések, vallomások, tanúságtételek közepette mégis helyet kapott egy ilyen „filmszerűtlenség”. S milyen jó, hogy helyet kapott! Akár a film vagy a telekommunikáció „rehabilitációs” gesztusának is tekinthető mindez. Tartozás derovásának, hiszen a fent említett művészetek-mesterségek emberei méltatlanul kevésszer keresték (kereshették) fel kameráikkal századunk nagy kortárs-tanúságtévőjét: *Lukács Györgyöt*. E kevés kivételek közé tartozik *Kovács András* filmrendező, s e kevés kivételek közé tartozik *Eörsi István* és *Vezér Erzsébet* is. Igaz, nekik kamerák helyett csak magnetofon jutott. S e magnófelvétel részlete pergett a képernyőn, Lukács *hangja* a hallgatóságot „riporterek” arcának előlegező, „lereagáló”, gondolatkövető változásai-
val vált *láthatóvá*...

S minden tévészerűtlenség ellenére figyelmet követelt magának a hang. Üzent az idős Lukács; tisztelve és vállalva a tényeket, fontosán és pontosan. Figyelmet követelt még akkor is, ha az interjút már ismertként hallgathattuk — mert annak, aki tudott róla és hozzáférhetett, magyarul is rendelkezésre állt az *Új Symposion* jugoszláviai folyóirat hasábjain.

Ezt nem filológiai fontoskodás mondatja velem, mert Lukács György esetében *sajnálatos tanulság* az is, hogy kortársi reflexiói mikor és milyen fáziskészséggel juthattak el azokhoz, akiknek leginkább szóltak, üzenetek volna.

A felidézett-visszapergetett hangszalag ezúttal nem csupán a tanúságtévőt támasztotta fel, hanem az üzenet egy *magatartásról* is szólt. Egy *magatartásról*, amely *következetes maradt* kritikák és önkritikák (sőt „stratégiai” és „taktikai” önkritikák), tanítványok és támadó ellenfelek, háttérbe szorítások és felfedezések kuszaságában... Egy *magatartásról*, amelyre a pártmozgalmak jeles és hétköznapjain a kelleténél jóval ritkábban érkezett „megrendelés”, ugyanis képviselője azt tartotta, hogy marxistának, kommunistának lenni nem állapot és előjog, hanem sokikkal inkább *feladat*. Feladat, amely a regularizált, engedelemre építő-épülő pártfegyelem helyett természetes lételemnek tekinti a *vitát*, a *kételyt* — amely tudvalevően ama „alapító” Marx Károlynak is meghatározó vonása volt. Aki mindazonáltal önmagával szemben is érvényesített

te ezt — engedelemre dreszszírozó, önkritikára ösztökélő testületi kíváncsiság nélkül is.

Lukács pedig, marxista voltát sohasem fittogtatva inkább — életműve tanúságai szerint — *úton volt* Marxhoz, sok olyan kontársával szemben, aki szajkózó, idézetgyártó igehirdetésre rendezkedett be, avagy látványos meghalladásra, leki-csinylésre anélkül, hogy elindultak volna igazából *felé*...

Nos, e szüntelen úton levése (ami gyakran az *útban* levés kényelmetlenségét váltotta ki a politikai bürokráciából) a *magatartásforma* egyik hozadéka, amely századunk elejéig visszavezethető, amikor az autentikus életvitel esélyei után tájékozódott.

S 1956—57 kemény napjaiban, hónapjaiban a Romániából visszatérő Lukács ebben volt konzekvens, amikor ragaszkodott (volna) *párttagságához*, ebben volt konzekvens, amikor a pártvezetők által számára felajánlott *külföldre távozást* visszautasította!

Végiggondolható lépések ezek kinek-kinek ma is...

Felvethető ezek alapján a pártviszony valójában sohasem egydimenziós mibenléte ki-ki számára ma is. Hiszen a *ma* ugyancsak látványos magatartásformákat produkál. Amíg — látszatra — döccenők nélkül haladt a szekér, megérte felülni a bakra avagy megkapaszkodni még a saroglyában is. S mostanra, mikor az út igazán rázós lett, ugyanazon érdek sokakat leszállít, sőt hangzatos „öntisztázó” szitkozódásra is fakaszt. Nem azokról van szó, akik őszinte hitükben csalódtak, hanem azokról, akik számára — valójában — sohasem merült fel a kétely, akik mindig csak biztosra mentek.

Lapjaink — a *miénk* is — bőven emlegetik ama *damaszkuszi országút* pálfordulását, az útkeresést, a meghaladást... Mindez nem véletlen, sőt, talán szükségképpen van így. Lukács György, aki — írásaiból így sejtem — sohasem hirdette tévedhetetlen *vátesznek* magát (mert gyarló ember, bölcselő és politikus lévén tévedett is) a *pártba jelentkezés* és az *itthonmaradás* kettős kötésével üzen egy másik magatartásról is.

Kicsit jobban oda kellene figyelni rá. Mert érthető okok miatt ma folyik az „ideológiátlanítás”, a leépítés, a régivel szakítás — s ez nem is lehet másként. Közben kínzó kényszerré érik a *merre menjünk* kérdése... Lassan, a frázisokból kikopva-kifogyva, érdemes lenne talán elindulni *felé* is, bár nem könnyű út ez. Kemény gondolati kaputatói vannak, könnyű citátumok helyett nehéz kételyek kísérik, s nem programozott ülésrervek szerint tárgyalható.

T. T.